

УДК 502.4(477)

Асист. Ф.Ф. Марков –

Житомирський національний агроекологічний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ПАРКУ-ПАМ'ЯТКИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА "ЮЛІНО"

Досліджено сучасний стан паркових насаджень, проаналізовано таксономічний склад дерев та чагарників, проведено аналіз домінуючої деревної рослинності, таксаційні показники яких розглянуто в межах виділів, визначених згідно з вимогами ландшафтної таксації. Крім того, виділено алеї, плодовий сад, а також території, на яких склад насаджень відносно рівномірний, без вираженого домінування окремих деревних видів. Оцінено санітарний стан переважаючих деревних видів, проаналізовано ландшафтну структуру парку, проведено естетичну оцінку паркової території. Розроблено рекомендації щодо реконструкції паркових насаджень.

Ключові слова: парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва, естетична оцінка, дендрофлора, тип садово-паркового ландшафту.

Постановка проблеми. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення "Юліно" розташований біля с. Потаповичі Овруцького району на півночі Житомирської області (51°13'42,20" пн д. 28°47'04,28" сх ш.).

Починаючи з XVI ст., земельні угіддя на схід від села Потаповичі належали українській дрібнопоміщицькій шляхті з роду Барановських. На початку XX ст. відомий цукрозаводчик Олександр Ніколович Терещенко викупив ці землі. Для створення парку він запросив з Італії архітекторів і садівників. Вони спланували спорудження будівель у стилі бароко, започаткували закладку алеї з рідкісних видів дерев, садів, клумб. Після революції 1917 р., радянська влада націоналізувала територію цього парку і створила в "Юліно" радгосп та спілку любителів фруктових дерев, які вирощувались на продаж. На жаль, насадження, закладені зарубідними садівниками, були майже повністю знищені, залишились лише окремі ділянки первинних паркових насаджень, алея з ялини звичайної (*Picea abies* (L.) Н. Karst.) та тополі білої (*Populus alba* L.) [2].

Нині територія парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва "Юліно" знаходиться у підпорядкуванні Овруцького сільськогосподарського професійного училища № 35.

Метою роботи є вивчення сучасного стану насаджень парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва "Юліно", розроблення рекомендацій з оптимізації його ландшафтної структури.

Матеріали та методика досліджень. Для досягнення мети, поставленої в роботі, ми визначили таксономічний склад дендрофлори. Видовий склад дерев і чагарників вивчали маршрутним методом. Для зручності проведення аналізу деревної домінуючої рослинності, таксаційні показники розглядали в межах виділів, визначених нами згідно з вимогами ландшафтної таксації. Для кожного з них були визначені основні таксаційні показники переважаючих деревних видів. Крім того, ми виділили алеї, плодовий сад, а також території, на яких склад насаджень відносно рівномірний, без вираженого домінування окремих деревних видів. Разом із тим визначали категорії стану дерев за Санітарними правилами в лісах України [5]: I – без ознак ослаблення, II – ослаблені дерева, III – дуже ослаблені дерева, IV – відмираючі, V – свіжий сухостій, VI – старий сухостій.

Естетичну оцінку насаджень парку проводили за класифікацією В.П. Кучерявого [1], яка включає дві шкали: таксаційно-фітоценологічну та емоційну. Садово-паркові ландшафти аналізували за класифікацією Л.І. Рубцова [3, 4].

Результати досліджень. За нашими підрахунками, у досліджуваному парку зростають 24 види дерев та чагарників, зокрема деревних – 20, чагарникових – 4.

На цей час здебільшого тут переважають місцеві, аборигенні види. Інтродуковані рослини представлені лише 4-ма видами (табл. 1).

Табл. 1. Таксономічний склад дендрофлори парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва "Юліно"

Українська назва	Латинська назва	Інтродукований вид
Сосна звичайна	<i>Pinus sylvestris</i> L.	-
Ялина звичайна	<i>Picea abies</i> (L.) H. Karst.	+
Береза повисла	<i>Betula pendula</i> L.	-
Вільха чорна	<i>Alnus glutinosa</i> L.	-
В'яз шорсткий	<i>Ulmus glabra</i> Huds.	-
Верба біла	<i>Salix alba</i> L.	-
Верба ламка	<i>Salix fragilis</i> L.	-
Верба козяча	<i>Salix caprea</i> L.	-
Горобина звичайна	<i>Sorbus aucuparia</i> L.	-
Гراب звичайний	<i>Carpinus betulus</i> L.	-
Груша звичайна	<i>Pyrus communis</i> L.	-
Дуб звичайний	<i>Quercus robur</i> L.	-
Клен гостролистий	<i>Acer platanoides</i> L.	-
Клен ясенелистий	<i>Acer negundo</i> L.	+
Липа серцелиста	<i>Tilia cordata</i> Mill.	-
Робінія псевдоакація	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	+
Слива домашня	<i>Prunus domestica</i> L.	-
Тополя біла	<i>Populus alba</i> L.	-
Тополя тремтлива (Осика)	<i>Populus tremula</i> L.	-
Яблуня домашня	<i>Malus domestica</i> Borkh.	-
Бузок звичайний	<i>Syringa vulgaris</i> L.	-
Бузина чорна	<i>Sambucus nigra</i> L.	-
Жимолость голуба	<i>Lonicera caerulea</i> L.	+
Ліщина звичайна	<i>Corylus avellana</i> L.	-

Очевидно, що таксономічний склад досліджуваного парку збіднений. Більшість інтродукованих видів, які були висаджені під час закладення парку, випали зі складу насаджень. Таку ситуацію можна пояснити тим, що догляд за парковими насадженнями після революції 1917 р. не проводився. Частина території була перетворена на пасовища та рілля.

Аналіз домінуючої деревної рослинності наведений у табл. 2.

На території парку "Юліно" переважаючими породами є *Betula pendula*, *Ulmus glabra*, *Populus alba* та *Alnus glutinosa*. Озеленена площа поділена на 10 виділів, серед яких збереглися дві алеї. За архівними даними, ці алеї були висаджені ще під час закладення парку. В'їзд на територію парку оформлений алеєю з дерев *Populus alba*, які нині є переважно сухостійними. Рядова посадка, яка знаходиться за панським будинком, складається з дуже ослаблених дерев

Picea abies. Насадження, домінуючою породою яких є *Betula pendula*, займають площу 4,33 га (32,7 %). У переважній більшості це здорові або ослаблені дерева. Менші площі займають насадження з домінуванням *Populus alba*, (3,0 га, 24,4 %), їх переважно формують ослаблені дерева. Значно менші території займають зелені масиви з домінуванням *Ulmus glabra* – 1,57 га (11,8 %). На плодовий сад припадає 1,58 га (11,9 %). У їх складі переважають дуже ослаблені дерева *Malus domestica*, *Prunus domestica* та *Pyrus communis*. Важливо відзначити, що на території саду нині зростають здорові дерева *Betula pendula* та *Alnus glutinosa* молодого віку. *Alnus glutinosa* переважає у 9 виділі і займає 3,22 га (9,3 %). Насадження без вираженого домінування того чи іншого виду займають 5,8 % (0,77 га) озелененої території. У складі цього виділу в значній кількості трапляються ослаблені дерева *Robinia pseudoacacia* (40 %), *Carpinus betulus* (20 %), *Betula pendula* (20 %) та *Alnus glutinosa* (20 %).

Табл. 2. Характеристика насаджень парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва "Юліно"

№ з/п	Площа, га	Склад насаджень	Переважаючі породи	D, см	H, м	Категорія стану	Повнота	Зімкненість	Клас естетичної цінності
1	0,25	10Язв (алея)	ялина звичайна	78	29	III	-	-	-
2	0,33	6Б4Вч	береза повисла	20	14	I	0,6	0,9	II
			вільха чорна	24	18	I			
3	1,57	7ВзшЗГ	в'яз шорсткий	48	28	I	0,7	0,8	III
			граб звичайний	24	16	I			
4	1,00	10Б+Вч	береза повисла	46	30	II	0,6	0,4	III
			вільха чорна	24	26	II			
5	3,00	5Т62Вч1Ос1В61Б+Д	тополя біла	44	27	II	0,7	0,9	III
			вільха чорна	28	23	I			
			тополя тремтлива	32	25	II			
			верба біла	22	18	I			
			береза повисла	40	29	II			
6	1,58	3Я62Гш2Сл2Б1Вч	яблуня домашня	26	7	III	0,5	0,3	III
			груша звичайна	24	8	III			
			слива домашня	26	8	III			
			береза повисла	16	14	I			
7	0,77	4Ак2Г2Т62Вч	вільха чорна	24	16	I	0,7	0,6	III
			робінія звичайна	38	26	II			
			граб звичайний	44	23	II			
			тополя біла	50	28	II			
8	1,23	10Б+Вч, Т6	вільха чорна	48	29	II	0,7	0,8	III
			береза повисла	44	29	II			
			Вільха чорна	38	24	I			
9	3,22	9Вч1Г	тополя біла	50	27	II	0,6	0,7	III
			вільха чорна	38	29	II			
10	0,28	10Т6 + Б (алея)	граб звичайний	30	24	II			
			тополя біла	120	30	IV			
			береза повисла	12	16	I			

Щодо естетичної оцінки насаджень, то очевидно, що більшість виділів можна віднести до III класу естетичної цінності, лише 2 виділ – до II. Таку особливість ми насамперед пов'язуємо із сільськогосподарським використанням цих територій.

Поряд з аналізом дендрофлори, ми провели й ландшафтний аналіз території парку (табл. 3).

Табл. 3. Розподіл території парку "Юліно" за типами садово-паркових ландшафтів

Тип садово-паркового ландшафту	Площа	
	га	%
Лісовий	4,13	16,5
Парковий	2,4	10,4
Лучний	15,91	63,7
Садовий	1,58	6,3
Регулярний	0,78	3,1
Альпійський	0,0	0,0
Всього	25,0	100

В урочищі "Юліно" загалом 63,7 % займає лучний тип садово-паркового ландшафту. На лісовий тип ландшафту припадає 16,5 % території (4,13 га), на парковий – 10,4 % (2,4 га). Садовий тип ландшафту представлений занедбаним садом, створеним у другій половині XX ст. площею 1,58 га (6,3 %). Регулярний тип ландшафту представлений алеями з *Picea abies* та *Populus alba*.

Висновки та рекомендації. Сучасний стан парку "Юліно" є незадовільним. Більшу частину території використовують як пасовища та ріллю, внаслідок чого істотно змінився загальний ландшафтний вигляд парку, що не відповідає творчим задумам його засновників. У насадженнях відбулася таксономічна та ландшафтна деградація. Паркова територія має найнижчий клас естетичної цінності. З метою оптимізації сучасного стану парку необхідно провести реконструктивні заходи. По-перше, важливо змінити функціональне призначення паркових територій. По-друге, необхідно провести рубки малоцінних, ослаблених та сухостійних дерев, ліквідацію захаращеності. По-третє, потрібно здійснити заходи з відтворення пейзажів, які існували на час розквіту парку. Для реалізації наведених рекомендацій цього за архівними матеріалами доцільно відшукати ділянки, на яких були висаджені біогрупи з деревних та чагарникових видів під час закладення парку. Важливо також омолодити алею з *Populus alba* (вирубка старих, посадка нових тощо). Алею з *Picea abies* необхідно розчистити від захаращеності, цим самим зробити її пішохідною, покращити стійкість до хвороб та шкідників.

Література

1. Кучерявий В.П. Озеленення населених місць / В.П. Кучерявий. – Львів, 2008. – 455 с.
2. Марков Ф.Ф. Сім'я Терещенків та садово-паркове мистецтво Житомирщини на початку XX століття / Ф.Ф. Марков // Матеріали всеукраїнської наукової конференції молодих учених, 14-15 березня 2013. – Умань, 2013. – С. 188-190.
3. Рубцов Л.И. Проектирование садов и парков / Л.И. Рубцов. – М. : Изд-во "Наука", 1979. – 183 с.

4. Рубцов Л.И. Садово-парковий ландшафт / Л.И. Рубцов. – К. : Изд-во "Урожай", 1956. – 211 с.
5. Санітарні правила в лісах України: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 21.03.2012 р., № 136. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0505-12>.

Марков Ф.Ф. Современное состояние парка-памятника садово-паркового искусства "Юліно"

Исследовано современное состояние парковых насаждений, проанализирован таксономический состав деревьев и кустарников, проведен анализ доминирующей древесной растительности, таксационные показатели которых рассмотрены в пределах выделов, определенных согласно требованиям ландшафтной таксации. Кроме того, выделены аллеи, плодовый сад, а также территории, на которых состав насаждений относительно равномерный, без выраженного доминирования отдельных древесных видов. Проведена оценка санитарного состояния преобладающих древесных видов, проанализирована ландшафтная структура парка, проведена эстетическая оценка парковой территории. Разработаны рекомендации по реконструкции парковых насаждений.

Ключевые слова: парк-памятник садово-паркового искусства, эстетическая оценка, дендрофлора, тип садово-паркового ландшафта.

Markov F.F. Current State of Yulino park, the Monument of Landscape Art

The current state of parklands is examined. The taxonomic composition of trees and shrubs is analysed. The analysis of the dominant woody vegetation with taxation section is conducted. Alleys, orchards, as well as areas where the composition of plantations is relatively uniform, without a pronounced dominance of certain tree species are highlighted. An evaluation of sanitary condition of prevailing tree species and also an aesthetic evaluation of park area are made. Landscape structure of the park is analysed as well. Some recommendations for parklands reconstruction are offered.

Keywords: park, the monument of landscape art, aesthetic evaluation, dendroflora, the type of park landscape.